

Aquesta joguina ha rebut noms formats per metàfores diverses, resultat d'una comparació: **1)** amb un cos celeste: *estel* (*estel amb cua* 61, 83, *estel de la cua* 44), del llat. vg. del nord-est de la Península i de la Gàl·lia STĒLA, que és una dissimilació de quantitat vocàlica i consonàntica del llat. STĒLLA i que va donar *estela* 23 en cat. (conservat en ross. i modificat en *estrela* en val.; veg. ALDC, III, mapa 658), masculinitzat en *estel*, potser tret d'un col·lectiu o plural STELLUM (DECat); *estrella* 57, 71, 88, 189, procedent del cast., potser arribat a través dels “romances” (des del s. XIX); *cometa*, cultisme pres del llat. COMETA (← grec KOMETES), per la seva cua o cabellera nuvolosa, primer de gènere *f.* i després *m.* (s. XIX); *dragó* 189 (var. *tragó* 190) (< llat. DRACONE ‘serp monstruosa’), des de “meteoro de foch semblant a un dragó que vola” (Lacavalleria, 1696); **2)** amb un ocell pel fet de volar, estar en l'aire: *miloca*, der. de *milà* (< llat. *MILUS, llat. cl. MILVUS) amb el suf. -oca (< cèltic -OKKO), com *bajoca*, *canoca*, i amb les var. *milotxa* i *milorxa*, que, si jutgem per l'àrea val. i tort., podríem pensar que és de procedència aragonesa (o castellanoaragonesa, car en cast. també es troba la var. *birlocha* [Autoridades], per atracció de *birlo* ‘bitlla’), que igualment hauria passat al val. (Ros, 1764); *esparver* 13, del fràncic *SPARWARI; l'alg. *aquilone* 85, manlleu a l'it.

aquilone (s. XIX), der. d'*aquila* ‘àguila’; *grua* (s. XIX) (var. *gruga* 118), del llat. GRUE; **3)** amb un cos que vola o exposat al vent: *avió* 97, 185; *bandera* 109; *volador* 108, 115, 162; *veleta* 32, del cast. *veleta* ‘banderola de llança’, potser arabisme; *moli de vent* 65; *globo* 48, 162, adaptació del llat. GLOBUS ‘bola, esfera’ o manlleu al cast.; *cigala* 16 “que sona amb el vent”; **4)** amb un objecte en forma de punta: *caputxi* 74, 148, 151, *caputxera* 147, der. de *caputxa* (< llat. CAPUTIA); *catxerulo* (var. *catxirulo* 155, 159, 169, 172, 175, *catxarulo* 179), més que del mossàrab (DECat) prové de l'arag., on vol dir ‘mocador dels baturros acabat en punta i que duen damunt el cap’ i també ‘barraca de forma troncocònica o piramidal’; *cerf-volant*, manlleu al fr. on significava primer ‘coleòpter de grans banyes’ amb un pas a ‘estel’ potser a partir de *serpent-volant* que faria al·lusió als nombrosos textos i llegendes referents a serps i dracs volants (DHLF). No veiem la motivació en els casos de *barril* i *a[b]uela* 155.

En perspectiva geogràfica, notem *estel* al cat. central, compartit amb *grua*, *miloca* al balear (però que ha viscut en el cat. peninsular) convivint amb *estel*, *milotxa* (i *milorxa*) propi del val. i tort., com *catxerulo*, un i altre tributs a l'arag., *cometa*, de punts esparsos del Principat, i el gal·licisme *cerf-volant*, exclusiu del rossellonès.

Són mots normatius *estel*, *grua*, *miloca*, des del DG₁, 1932, i *catxerulo*, *milotxa*, des del DIEC₁, 1995.

